

Svenska kommunisterna och "Lenins testamente"

Inledning

Det som kommit att kallas för "Lenins testamente" blev känt i "väst" redan hösten 1926, då den amerikanske vänsterjournalisten Max Eastman lät publicera detsamma i *New York Times*. Därefter publicerades på en mängd språk¹, men inte i den kommunistiska pressen och inte i Sovjetunionen, även om det där citerades då och då i olika sammanhang, bl a gjorde Stalin det själv när det passade hans syften.² I den stalinistiska rörelsen blev "testamentet" något av en het potatis som man inte ville tala om och som man ibland förnekade existensen av.

Efter Stalins död, i samband med det sovjetiska kommunistpartiets 20:e partikongress 1956, beslöt man dock att offentliggöra "testamentet", som egentligen var en samling brev och anteckningar. Publiceringen innebar dock problem för de Moskvatrogna kommunisterna som så länge hade ignorerat detsamma. Och eftersom Lenin i "testamentet" uttalade sig om ledande bolsjeviker på ett sätt som avvek från den som var gängse i den officiella parti-historien fanns behov av att presentera "testamentet" så att det tolkades på ett "acceptabelt" sätt: För alla utom Stalin försökte man nedtona eller ignorera de positiva omdömena och blåsa upp de negativa. När det gällde Stalin var det snarare tvärtom.

Ett representativt exempel på hur man från kommunistiskt håll lanserade "testamentet" ges av följande artikel ur det svenska kommunistpartiets dagstidning *Ny Dag* (24/10 1956). Här får de svenska kommunisterna för första gången en "officiell" redogörelse för "testamentets" innehåll. Exempel på hur artikeln försöker tillrättalägga "testamentets" innehåll kommenteras i noter. Hela testamentet finns på marxistarkivet, se [Brev till kongressen m m.](#)

Martin Fahlgren (mars 2010)

Ur *Ny Dag* 24/10 1956

Lenins "testamente"

Vid SUKP:s 20:e kongress framhöll den kvinnliga professorn A. Pankratova i sitt betydelsefulla tal om den dittillsvarande sovjetiska historieforskningen bland annat, att man måste rätta väsentliga brister då det gällde Sovjetunionens kommunistiska partis historia och att den senast utgivna upplagan av Lenins samlade skrifter (de fjärd i ordningen) företedde betydande luckor (trots att den omfattar 35 band). De vetenskapliga tidskrifterna *Kommunist* och *Voprosy Filosofij* har fortsatt denna sovjetiska självkritik, belyst tidigare undanskymda frågeställningar och även återgett förut ej publicerade dokument. Till dem hör en del brev som Lenin dikterade i december 1922, bl. a. Brev till kongressen, känt under namnet Lenins "testamente". Dessa leninska dokument bekantgjordes för delegaterna på 20:e partikongressen och publicerades senare i *Kommunist* nr 6. Nu föreligger de också i svensk översättning, i en broschyr utgiven av Förlaget för litteratur på främmande språk i Moskva. Den ytterst intressanta skriften distribueras av Arbetarkulturs förlag.

I Brev till kongressen ger Lenin uttryck åt sina allvarliga bekymmer för vissa personliga karaktärsdrag hos dåvarande ledande personligheter i partiet, åt sin ständiga omsorg om partiets enhet. Han föreslår en utökning av den dåvarande centralkommittén, vilken omfattade 27 ledamöter, till 50 eller 100 medlemmar "för att förebygga att konflikter mellan mindre

¹ På svenska bl a i Trotskij's *Det verkliga läget i Ryssland* (1929) och i Socialistiska Partiets [Socialistisk Tidskrift 1935](#) (delar av testamentet)

² Tex citerar Stalin Lenins kritiska anmärkningar om Bucharin, bl a att denne "aldrig helt förstått dialektiken", i sitt tal vid SUKP(b):s plenum 1 april 1929, se "Om högeravvikelsen i Sovjetunionens Kommunistiska Parti" i *Leninismens problem*, sid. 385-6.

delar av centralkommittén kunde få en alltför överdriven betydelse för partiets framtid”. Han ansåg att partiets stabilitet framför allt hotades av spänningen mellan Stalin och Trotskij- ”Efter ha blivit generalsekreterare har kamrat Stalin i sin hand koncentrerat en gränslös makt, och jag är inte säker på att han alltid kommer att kunna tillräckligt varsamt utnyttja denna makt”, skrev Lenin, som även förehöll honom nyckfullhet och bristande tolerans. Om Trotskij framhöll Lenin att denne icke var bolsjevik och behärskades av alltför stor självsäkerhet.³

Detta brev upplästes för delegationerna på 13:e partikongressen. De uttalade sig emellertid för att låta Stalin kvarstå som generalsekreterare i förhoppning om att han skulle lära av Lenins kritiska anmärkningar. Efter Lenins död utvecklades Trotskij som bekant till en fiende till det socialistiska uppbygget, medan Stalins förtjänster härvidlag fastställts även efter den 20:e kongressen. Däremot har Lenins farhågor beträffande Stalins negativa sidor tragiskt bekräftats av historien.

Stalin har länge också framstått som den egentlige utformaren av en riktig marxistisk politik i den nationella frågan. Lenins brev Till frågan om nationaliteterna eller och ”autonomiseringen” klargör dock att Lenin var den verklige initiativtagaren och grundaren av Socialistiska sovjetrepublikernas union. ”Autonomiseringen” var en idé som framfördes av Stalin 1922 och som gick ut på att sovjetrepublikerna skulle sammanslutas genom att de inträdde i Ryska socialistiska federativa sovjetrepubliken. Lenin kritiserade skarpt detta förslag och föreslog en annan principiell lösning, nämligen att alla sovjetrepubliker, inklusive RSFSR, frivilligt och på basis av full likställdhet skulle sammansluta sig i en ny statsbildning, Sovjetrepublikernas union. I detta sammanhang fördömde Lenin vidare de bryska metoder som kommit till användning i Grusien samt kvardröjande storrysk nationalism. Han inskräpte att ”man måste skilja mellan nationalismen hos en förtryckarnation och nationalismen hos en förtryckt nation, nationalismen hos en stor nation och nationalismen hos en liten nation” och inskräpte att den proletära klasskampens intressen kräver att man aldrig får bedöma den nationella frågan formellt, utan ständigt måste ta hänsyn till skillnaden i förhållandet mellan proletären från en förtryckt (eller liten) nation och proletären från en förtryckande (eller stor nation).⁴ Denna lärdom har blivit allt betydelsefullare i en tid, då den nationella frihetsrörelsen i de koloniala länderna ställer proletariatet i förtryckarnationerna inför ansvarsfulla och komplicerade politiska uppgifter. Det gäller exempelvis i dag den franska arbetarklassens ställning till Algeriet och den engelska arbetarrörelsens ståndpunktstagande till Kenya. Det gäller även hela den internationella arbetarrörelsens uppträdande i frågan om Suez.

³ En märklig tolkning av vad Lenin faktiskt säger. Så här står det i ”testamentet”: ”Jag vill bara påminna om att oktoberepisoden med Zinovjev och Kamenev givetvis inte var någon tillfällighet, men att den lika litet kan läggas dem personligen till last som Trotskij hans ickebolsjevism”. Det Lenin framhåller är att man *inte* ska kritisera Trotskij för hans ”ickebolsjevism” och han syftar härvid på det faktum att Trotskij *tidigare*, fram till sommaren 1917, inte tillhörde bolsjevikpartiet (hänvisningen till Zinovjev och Kamenev gäller också något som hände i det förflutna, i deras fall hösten 1917). Att vränga detta till att Lenin ”framhöll” att Trotskij ”icke var bolsjevik” är sannerligen magstarkt.

Beträffande den andra kritikpunkten, att Trotskij ”behärskades alltför stor självsäkerhet”, så bygger den på följande formulering av Lenin: ”Personligen är han måhända den talangfullaste medlemmen i den nuvarande centralkommittén, men han är också behäftad med alltför stor självsäkerhet och lägger alltför stor vikt vid den rent administrativa sidan av saken.” Här är artikelns påstående om Lenins syn på Trotskij ”självssäkerhet” korrekt, fast å andra sidan undviker man konsekvent Lenins alla positiva omdömen om Trotskij – t ex att Lenin talar om Trotskij som ”den talangfullaste medlemmen” och hans ”enastående begåvning”.

Samtidigt som tidningsartikeln försöker få Lenins omdömen om Trotskij att framstå som mer negativa än de i själva verket var, nedtonas Lenins kritik mot Stalin. Om denne säger Lenin bl a att han ”är alltför grov” och att detta inte kan ”tolteras hos en generalsekreterare” och man därför bör ”överväga ett sätt att förflytta Stalin från denna post”, vilket artikeln inte nämner.

⁴ Lenin ägnar flera sidor av ”testamentet” åt ”frågan om nationaliteterna”, i synnerhet problemet med Georgien. Han kritiserar kraftigt Ordzjonikidzes och Dzerzjinskijs agerande i sammanhanget och betonar: ”Det politiska ansvaret för hela denna sant storryska nationalistiska kampanj bör givetvis läggas på Stalin och Dzerzjinskij.”